

Asia: VN/36649/2023

Hallituksen esitys rikoslain 11 luvun muuttamiseksi (vakavien kansainvälisten rikosten kieltämisen kriminalisointi)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ihmisoikeuskeskus pitää tärkeänä, että valtioneuvosto on ryhtynyt konkreettisiin toimenpiteisiin puutteellisen täytäntöönpanon korjaamiseksi liittyen Euroopan unionin neuvoston puitepäätökseen 2008/913/YOS rasismien ja muukalaisvihan tiettyjen muotojen ja ilmaisujen torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin. Lausuttavana olevalla esityksellä korjataan osa niistä täytäntöönpanoon liittyvistä puutteista, joiden takia komissio käynnisti rikkomusmenettelyn Suomea vastaan vuonna 2021. Ihmisoikeuskeskus toivoo, että valtioneuvosto ryhtyy viipymättä toimenpiteisiin myös muiden puitepäätöksen täytäntöönpanoon liittyvien puutteiden korjaamiseksi. Tälle työlle hyvän pohjan tarjoaa valtioneuvoston ”Selvitys kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevan rikossäännöksen muutostarpeista”.

Lausuttavana olevassa ehdotuksessa on kysymys oikeustilan selkeyttämisestä ja siitä, että lainsäädäntö saatetaan vastaamaan yksiselitteisesti puitepäätöksen tiettyjä vaatimuksia. Ihmisoikeuskeskus esittää ehdotuksesta seuraavia huomioita.

Ihmisoikeuskeskus kiinnittää huomion siihen, että esitettyssä uudessa pykälässä rangaistusasteikko on nykyistä alhaisempi. Hallituksen esityksestä ei käy selväksi, mihin tämä ratkaisu tarkkaan ottaen perustuu. Ihmisoikeuskeskus toteaa, että puitepäätös toki mahdollistaa sen, että enimmäisrangaistus ehdotetun pykälän kohdalla olisi vuosi vankeutta, mutta korostaa, että puitepäätös määrittää vain rangaistuksen minimitason. Tällä hetkellä esimerkiksi holokaustin tai muiden ihmisyyttä vastaan tehtyjen rikosten tai sotarikosten kieltäminen arvioidaan rikoslain 11 luvun 10 §:n mukaisena kiihottamisena kansanryhmää vastaan (sakko – vankeutta 2 vuotta) tai sen 10 a §:ssä säädettyä törkeänä tekona (vankeutta 4 kuukautta – 4 vuotta). Tässä yhteydessä esitetyn pykälän rangaistusasteikon (sakko – vankeutta 1 vuosi) voidaan tulkita lieventävän esimerkiksi holokaustin kieltämisen moitittavuutta.

Ihmisoikeuskeskus toteaa lisäksi, että lausuttavana olevassa esityksessä jää epäselväksi, mitä pykälää on tarkoitus soveltaa tapauksissa, joissa on kyse esimerkiksi holokaustin kieltämisestä. Onko tarkoitus, että ehdotettu erityissäännös (RL 11:10b §) syrjäyttää yleissäännöksen (RL 11:10 §) vai käsitelläänkö holokaustin kieltämiset edelleen kiihottamisrikoksena. Asia on selkeytettävä esityksessä.

Ihmisoikeuskeskus pitää puutteena sitä, ettei lausuttavana olevassa luonnoksessa avata, millaisia vaikutuksia ehdotetun pykälän alhaisella rangaistusasteikolla on poliisin toimivaltuuksiin selvittää sille ilmoitettua rikosepäilyä. Miten käytössä oleva keinovalikoima eroaa kiihottamisrikokseen käytettävistä olevista pakkokeinoista, jos maksimirangaistus pysyy ehdotetun kaltaisena? Millaisia vaikutuksia tällä on mahdollisesti verkossa esitettyjen holokaustin kieltävien väitteiden selvittämiseen?

Ihmisoikeuskeskus nostaa esiin selkeyttämistä vaativana asiana myös sen, että esitettyyn uuteen tunnusmerkistöön sisältyy ”olla omiaan” -kriteeri (”...tavalla, joka on omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan sekä häiritsemään yleistä järjestystä, ...”). Vastaavaa ei ole kiihottamisrikoksen tunnusmerkistössä. Esityksessä tulisi avata, mahdollistaako tämä esimerkiksi sellaisen tilanteen, että kiihottamisrikos soveltuisi tapauksiin, joihin uusi tunnusmerkistö ei soveltuisi siksi, ettei ”olla omiaan” -kriteeri täyty. Tämä on ongelmallista erityisesti, jos ehdotetun uuden tunnusmerkistön enimmäisrangaistus on alempi kuin kiihottamisrikoksen. Lisäksi esitetystä uuden pykälän tunnusmerkistössä jää epäselväksi, millainen ja kuinka vahva rooli annetaan yleiselle järjestykselle.

Viimeisenä huomiona aiheesta Ihmisoikeuskeskus viittaa Romaniasaiain neuvottelukunnan omassa lausunnossaan esittämään näkemykseen, että esityksessä tulisi huomioida myös muihin väestöryhmiin kuin juutalaisiin kohdistunut joukkotuhonta.

Joronen Mikko
Ihmisoikeuskeskus